

Що стосується загалом фінансового потенціалу інвестиційної діяльності, то здійснене прогностичне моделювання дає змогу зробити позитивні висновки щодо перспектив його подальшого нагромадження і, відповідно, наявності передумов для використання, що додатково відобразимо на рисунку.

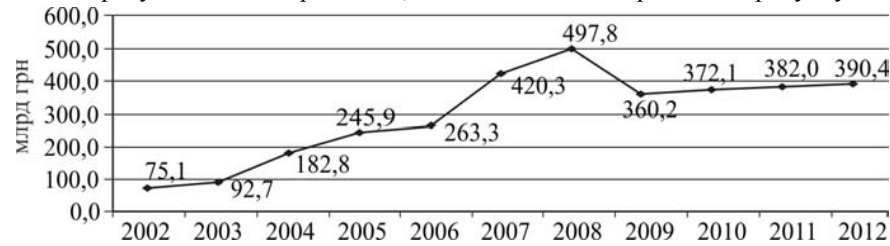


Рис. Фінансовий потенціал інвестиційної діяльності в економіці України у 2002-2012 рр., млрд грн (2010-2012 рр. – прогностичні показники)

Отже, можемо очікувати у 2010-2012 рр. відновлення і збереження невисоких темпів приросту потенціалу в межах 2-3 % щороку (близько 10 млрд грн у грошовому вираженні). Уже в 2010 р. вони мали б становити 3,3 % порівняно з 2009 р. Тобто швидкість зростання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності буде хоча і не надто істотною, проте має послугувати підґрунтям для подальшого його нагромадження у довготерміновому періоді. Отже, опираючись на здійснені розрахунки, прогнозуємо перманентне збільшення обсягів потенціалу в абсолютному вираженні. Скажімо, у 2012 р., порівняно з 2009 р., фінансовий потенціал інвестиційної діяльності зросте на 30,2 млрд грн, або на 8,3 %, а в 2012 р. становитиме 390,4 млрд грн. Відзначимо, що найвищі показники фінансового потенціалу інвестиційної діяльності були зафіксовані у 2008 р. – 497,8 млрд грн, відновити які, згідно з прогнозом, упродовж 2009-2012 рр. не вдасться. Вважаємо, це буде можливим уже в наступні 2013-2015 рр. головним чином за рахунок активізації надходження прямих іноземних інвестицій та інших зовнішніх ресурсів, зростання заощаджень населення, видатків на розвиток державного та місцевих бюджетів, а також прибутковості підприємств.

Висновки. Загалом отримано позитивні прогнози показників фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні, підставою для яких є очікування щодо відновлення динаміки економічного зростання і розвитку вже за підсумками 2010-2011 рр. з наступною її активізацією у найближчому періоді через досягнення політичного консенсусу, усунення негативних факторів невизначеності, консолідацією гілок влади та, головне, досягненням фінансово-економічної стабільності.

Література

1. Здрок В.В. Моделювання економічної динаміки : підручник / В.В. Здрок, І.М. Паславська. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 244 с.
2. Іоненко К.В. Дослідження факторів формування фінансового потенціалу регіону / К.В. Іоненко // Вісник Полтавського національного технічного університету : зб. наук.-техн. праць. – Полтава : Вид-во ПНТУ, 2005. – № 4(7). – С. 80-84.

3. Клименко Т.В. Роль кредитно-финансовой системы в формировании финансового потенциала регионов в условиях глобализации / Т.В. Клименко // Прометей. – 2002. – № 2. – С. 248-252.

4. Костирко Л.А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия : монография. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.] / Л.А. Костирко. – Харків : Вид-во "Фактор", 2008. – 336 с.

5. Олейник П.В. Формирование финансового потенциала инвестирования экономики региона / П.В. Олейник // Финансовая экономика. – 2009. – № 1. – С. 44-56.

6. Чуницька І. Видатки бюджету та збільшення їх позитивних ефектів на формування фінансового потенціалу держави / І. Чуницька // Економіст. – 2009. – № 2. – С. 52-55.

7. Чуницька І.І. Посилення регулюючого впливу податкових важелів на формування фінансового потенціалу держави / І.І. Чуницька // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 5. – С. 59-64.

8. Юркевич О.М. Інноваційне спрямування інвестиційного потенціалу фінансових ін-тів / О.М. Юркевич // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 81-87.

Демчишак Н.Б. Прогнозирование финансового потенциала инвестиционной деятельности в экономике Украины

Выяснена сущность финансового потенциала инвестиционной деятельности. Осуществлено прогнозирование финансового потенциала инвестиционной деятельности в экономике Украины. Очерчены ожидаемые тенденции его накопления в среднесрочном периоде.

Ключевые слова: финансовый потенциал инвестиционной деятельности, прогностическое моделирование финансового потенциала инвестиционной деятельности.

Demchyshak N.B. Prognostication of financial potential of investment activity in the economy of Ukraine

Essence of financial potential of investment activity is found out. Prognostication of financial potential of investment activity in the economy of Ukraine is carried out. The expected tendencies of its piling up in a medium-term period are outlined.

Keywords: financial potential of investment activity, prognosis design of financial potential of investment activity.

УДК 334.73.01 (075) Доц. А.Г. Драбовський, канд. екон. наук – Львівська КА

КООПЕРАТИВНА СИСТЕМА У СФЕРІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ ТА СВІТУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Визначено роль і місце кооперативного сектору в сфері аграрного виробництва України. Здійснено аналіз передового світового досвіду розвитку сільськогосподарської кооперації та узагальнено можливості його застосування у вітчизняній економіці.

Ключові слова: кооперація, сільське господарство, кооперативні об'єднання, виробничі кооперативи, посередницькі кооперативи.

Постановка проблеми. Україна є однією з найбільших країн Європи, має вигідне геополітичне та економічне розташування і наділена надзвичайно потужним земельно-ресурсним потенціалом. Земельний фонд держави становить 60,35 млн га. У його структурі переважають родючі землі, найбільш цінні з яких – чорноземи, охоплюють понад 60 % загальної площі орних земель, що становить 7 % світових запасів [1, с. 30]. Усе це створює

умови для продуктивного землеробства. За підрахунками експертів, за раціональної структури землекористування, Україна здатна забезпечити продуктами харчування 140-180 млн осіб на рік. Однак наявність умов ще не дає гарантій належного рівня розвитку. Незважаючи на те, що сільське господарство є однією з пріоритетних сфер матеріального виробництва, Україна не здатна задовольнити навіть власних потреб у продуктах харчування. Однією з головних причин такого стану є обмежені можливості сільськогосподарських виробників через брак матеріальних та фінансових ресурсів. За цих умов важлива роль належить сільськогосподарській кооперації. Становлення і розвиток кооперації в аграрному секторі економіки України дасть змогу забезпечити ефективне виробництво і збут сільськогосподарської продукції, дасть змогу протистояти неконтрольованому посередництву.

Питання розвитку кооперативних систем надзвичайно складні та багатогранні. Значний внесок у їх вирішення здійснили В.С. Шебанін [4], В.С. Петров [5], М.Ф. Кропивко [6], Л.В. Молдаван [7], В.О. Цимбал [8], М.Г. Павличенко [9] та ін. Проте більшість наукових робіт спрямовано на дослідження лише окремих аспектів діяльності сільськогосподарських кооперативів, доволі обмеженим є вивчення світового досвіду їх формування та розвитку, недостатньо визначено можливості застосування такого досвіду в економіці України перехідного періоду. Усе це слугувало підставою для вибору теми дослідження.

Методика досліджень. Метою роботи є визначення місця та ролі кооперативного сектору в сфері аграрного виробництва України, аналіз передового світового досвіду розвитку сільськогосподарської кооперації та узагальнення можливостей його застосування у трансформаційній економіці.

Результати дослідження. Кооперативна система в аграрній сфері вітчизняної економіки поки що перебуває в зародковому стані. Частка виробничих кооперативів у загальній структурі господарських форм незначна, адже кооперативи функціонують лише в 4 % сільських населених пунктів. Понад це, останніми роками відчутні негативні тенденції розвитку сільськогосподарської кооперації. Так, з 2005 по 2009 рр. кількість сільськогосподарських кооперативів зменшилась від 1127 до 1001 [2, с. 140]. Найбільша частка виробничих кооперативів у загальній структурі форм господарювання в аграрній сфері характерна для Волинської та Рівненської областей, найменша – для Львівської, Закарпатської, Донецької, Дніпропетровської, Миколаївської областей. На ступінь та форми кооперування господарств істотно впливають регіональні особливості спеціалізації аграрних підприємств, їх розміри та організаційна структура. Виробничі кооперативи утворюються як шляхом реформування колективних господарств, так і завдяки об'єднанню земельних ділянок, матеріальних і трудових ресурсів фермерськими та селянськими господарствами. Останнє особливо актуальне для Херсонської, Миколаївської, Одеської та Запорізької областей, де частка селянських і фермерських господарств у структурі форм аграрного виробництва сягає 80 %.

Конкурувати на рівних умовах із великим бізнесом у сфері виробництва, закупівель, перероблення та реалізації сільськогосподарської продукції

кооперативні структури спроможні лише за наявності сучасної матеріально-технічної та технологічної основи, оптимального управління кооперативним господарством, об'єднання зусиль кооперативних структур для вирішення спільних проблем. На наш погляд, оптимальною є трирівнева система виробничих кооперативів. При цьому первинний рівень представлений безпосередньо виробничими кооперативами, другий – кооперативними товариствами та асоціаціями, а третій – асоціаціями кооперативів. Дослідження свідчать про певну активізацію сільськогосподарських товаровиробників до кооперування в Україні, насамперед у плані налагодження зв'язків із переробниками аграрної продукції. Швидкими темпами розвиваються обслуговуючі кооперативи. З 2002 по 2009 рр. їх кількість збільшилася в 1,5 раза. Разом з тим, якщо в одних областях кооперативи активно створюються (Одеська, Сумська, Херсонська), то в інших їх діяльність згортається. Так, на Хмельниччині в 2009 р. з 52 обслуговуючих кооперативів залишилось 12, а на Донеччині їх кількість скоротилася від 16 до 5 [3]. Більшу частину (71 %) сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів становлять багатофункціональні та сервісні кооперативи. При цьому серед них домінують сільські – на їхню частку припадає 71 % від загальної кількості кооперативів (688 од.), тоді як питома вага районних кооперативів становить 28 %, а міжрайонних – лише 1 %. Серед базових обслуговуючих кооперативів варто відзначити Томашпільський районний агроторговий дім "Надія" у Вінницькій обл., "Колос Агро" у Львівській обл., "Ай-Дар" у Луганській обл., "Барвінок" у Волинській обл., "Молочні ріки Рівненщини" у Рівненській обл., "Ратай" у Чернігівській обл. та інші.

Особливо актуальним на сьогодні є кооперування у сфері матеріально-технічного забезпечення особистих та селянських господарств. На сьогодні в Україні понад 85 % машин, задіяних у процесі виробництва сільськогосподарської продукції, вичерпали нормативний технічний ресурс, що в 2-3 рази збільшує витрати на ремонт техніки та її технічне обслуговування. Поряд із цим, виробники лише на 65-80 % забезпечені необхідною технікою [4, 5]. Проведене Держкомстатом вибіркове обстеження показало, що лише 12,3 % домогосподарств сільської місцевості мають сільськогосподарську техніку, 64 % володіють господарськими будівлями і приміщеннями для зберігання врожаю. Вирішенню проблем технічного оснащення сільськогосподарських товаровиробників, на наш погляд, сприятиме формування кооперативів із виробничого обслуговування фермерських господарств. Потрібно зазначити, що такі кооперативи набули поширення в європейських країнах (крім Скандинавії) та Японії. Зокрема у Франції кооперативи займаються механізацією виробничих процесів, зосередженням техніки (тракторів, комбайнів, розкидачів добрив тощо). У Німеччині спільне використання техніки сільгоспвиробниками здійснюється в межах машинних товариств і машинних рингів. Машинні товариства передбачають об'єднання 2-5 фермерів-сусідів на основі усної домовленості для використання техніки на платних умовах. За об'єднання у машинні ринги власна техніка членів використовується для роботи у приватних господарствах, а також у господарствах інших членів рингу згідно з їхніми заявками. Ефективна робота кооперативного об'єднання пе-

редбачає постійний облік та оцінку наявної техніки, домагання пільгових кредитів на придбання техніки членами з урахуванням їх потреб. Тарифи за використання техніки визначаються на загальних зборах, а оплата здійснюється раз на рік.

В Україні більшість матеріально-технічних станцій є суто комерційними структурами, що діють незалежно від потенційних споживачів. Таким чином, економічні інтереси аграрних підприємств під час створення і функціонування матеріально-технічних станцій фактично не враховуються. З метою гармонізації економічних інтересів виробників та споживачів послуг таких станцій доцільним є, на наш погляд, перетворення матеріально-технічних станцій у сільськогосподарські кооперативи. На рис. представлено доцільну структуру та систему зв'язків між можливими учасниками кооперативної матеріально-технологічної станції.



Рис. Система зв'язків за організації кооперативної матеріально-технологічної станції

Приватні господарства та виробничі кооперативи можуть бути учасниками кооперативної матеріально-технічної станції як асоційовані члени, отримуючи послуги на договірних умовах. Створення неподільного фонду техніки та обладнання передбачає вирівнювання участі всіх учасників у відносинах колективної власності та в управлінні спільним майном. Засновниками й учасниками станції можуть бути селянські та фермерські господарства. Рівноправними учасниками можуть також бути виробничі сільськогосподарські кооперативи. Успішне функціонування станції можливе лише за умови її формування на базі господарства, яке забезпечене сучасною матеріально-технічною базою для ремонту та обслуговування техніки, а також кваліфікованими працівниками. Саме в такому господарстві доцільно зосереджувати матеріально-технічні ресурси, призначені для спільного використання учасниками відповідно до їх пайових внесків. Механізм отримання послуг може ґрунтуватись на лізинговому використанні техніки на умовах пільгового кредитування її оплати. Разом з тим, рішення стосовно доцільності участі конкретних господарств у роботі кооперативу має прийматись на основі зіставлення вигод/витрат від такої участі.

Світовий досвід свідчить, що кооперування у сфері сільськогосподарського виробництва створює можливість для використання товаровиробниками сучасних технологій виробництва та просування продукції на ринок. Підтвердженням цьому є висока частка кооперативів не тільки у внутрішньо-

му, але й у зовнішньому торговельному обороті. Так, в Японії понад 50 % експорту та більше двох третин імпорту здійснюється через кооперативи. Французький кооператив Le Grein Cooperative, що об'єднує 14 тис. виробників зерна, продає зерно у Францію, у країни Латинської Америки та Азії. Крім цього, кооперативні установи і служби проводять наукові дослідження та займаються впровадженням новачій у виробництво. Зокрема, в Нідерландах цим займаються кооперативні інститути з вивчення та впровадження сучасних методів годівлі худоби та птиці. Поряд із цим, у країні діє декілька кооперативних центрів насінництва та консультаційних служб.

Широко відомий досвід товарних та обслуговуючих кооперативів Німеччини, що діють за принципами Райфайзена. Майже всі фермери, садівники та виноградарі є членами одного або декількох кооперативів. Кооперативи забезпечують їх засобами виробництва, переробляють майже весь спектр сільськогосподарської продукції, реалізуючи її як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Через кооперативи здійснюється більше половини всіх фермерських закупівель та продажів. Додатково кооперативи надають сільгоспвиробникам послуги з ремонту техніки та консультативні послуги.

Захисту дрібних виробників від тиску посередницьких структур та посиленню їх позицій на аграрному ринку підпорядкована організація збутових кооперативів. У ЄС, Канаді, Австралії, США істотна частина сільськогосподарської продукції реалізується саме через кооперативно-асоціативні об'єднання (табл.).

В європейських країнах у кооперативи об'єднано близько 80 % фермерських господарств, які забезпечують виробництво 60 % кінцевої продукції. Так, у Нідерландах кооперативи забезпечують переробку та збут 80-85 % загальних обсягів молока, фруктів, овочів, близько 60 % зерна та буряків, понад 25 % м'яса птиці та свинини. Третина добрив і більша половина кормів постачається сільгоспвиробникам завдяки їх виробництву на кооперативних засадах. Загалом, у Нідерландах діють три центральні фермерські спілки, при цьому дві з них об'єднують своїх членів на релігійній основі. Окрім цього, центральна рада сільськогосподарських і садівничих кооперативів об'єднує за посередництвом центральних кооперативів та фермерських спілок майже всі сільськогосподарські та садівничі кооперативи.

Табл. Обсяги оптової реалізації сільськогосподарської продукції через кооперативно-асоціативні об'єднання, % [6, с. 22]

Країна	Зерно, зернопродукція	Молоко, молокопродукція	М'ясо, м'ясопродукція	Ресурсне постачання
Швеція	75	80	60	99
Данія	-	90	92	-
Фінляндія	-	92	75	50
Нідерланди	45	35	85	82
Франція	70	50	-	23
Німеччина	55	30	60	57
Канада	45	63	20	59
США	32	43	20	86

Сільськогосподарські кооперативи виробляють 80-99 % молока у Норвегії, Новій Зеландії та США, 71 % рибної продукції в Республіці Корея та 40 % сільськогосподарської продукції в Бразилії. У Німеччині кооперативи фермерів постачають на ринок 80 % молока, чверть яловичини, збувають більше половини обсягів зерна та овочів, забезпечують постачання близько 55 % засобів виробництва та 40 % комбікормів. У Франції кооперативне виробництво охоплює 64-67 % обсягів зерна та свинини, до 50 % молока. Кооперативами здійснюється 36 % поставок машин та обладнання, 44 % пального. Виробничі об'єднання в аграрному секторі охоплюють при цьому 13 % ферм та обробляють понад 25 % сільськогосподарських угідь [7, с. 14].

Характерними рисами колективних сільськогосподарських об'єднань, що функціонують в європейських країнах є некомерційний характер, збереження приватної власності на капітал і землю, підпорядкування діяльності з метою зменшення витрат виробництва та для підвищення його ефективності. Важливими рисами коопераційних об'єднань є також солідарна відповідальність за результати діяльності, особиста участь у виробничому процесі та розподілі доходів. Завдяки некомерційному характеру діяльності колективні сільськогосподарські об'єднання звільняються від сплати податків. Податки з доходів сплачують тільки їх члени. Активна підтримка колективних об'єднань з боку держави обумовлюється намаганням обмежити монополізацію в аграрному секторі та забезпечити багатофункціональність сільського господарства.

Загалом у розвинених ринкових економіках кооперативи не функціонують тільки у сфері аграрного виробництва, а є формою вертикальної інтеграції. Але це не заперечує вигідності співпраці самих виробників, яка підпорядкована зосередженню зусиль виробників та переробників для створення потужної мережі збуту на перспективних ринках. Переваги такого об'єднання полягають у можливості запропонувати вигідні ціни для реалізації продукції та постачання засобів виробництва для сільгоспвиробників на постійній основі. Створення кооперативами дочірніх підприємств розширює можливості задоволення потреб членів кооперативів, забезпечуючи додаткові послуги, а також сприяє зростанню їх доходів та прибутків від обслуговування клієнтів, які не є членами кооперативів.

Посилення конкуренції на європейському та світовому ринку, розгортання процесів концентрації та глобалізації виробництва зумовлює необхідність об'єднання зусиль кооперативів. За даними Кабінету Міністрів України, сільські виробники тільки в процесі реалізації молока, внаслідок засилля посередницьких структур та відсутності кооперативного ринку, втрачають близько 26,9 млрд грн, а під час продажу м'яса – 16,9 млрд грн, наслідком чого є різке скорочення поголів'я [8, с. 114]. Посередницькі структури в гонитві за надвеликими прибутками встановлюють якомога нижчі закупівельні ціни за високих роздрібних цін.

Недостатній розвиток кооперування особистих селянських господарств в Україні пов'язаний як із традиційною недовірою селян, так і їх недостатньою інформованістю щодо переваг сучасного кооперування. Гальмівним чинником діяльності кооперативів, який загрожує звести нанівець всі ви-

годи кооперації, є недосконалість механізму отримання селянами дотацій та пільг, передбачених законодавством, та їх використанням [9, с. 38].

Для досягнення якісно нового рівня функціонування кооперативних структур необхідна інтенсивна державна підтримка. Згідно з Державною цільовою програмою розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р., затвердженої Кабінетом Міністрів України 3.06.2009 р., розвиток сільськогосподарської кооперації розглядається як важливий напрям розбудови економіки вітчизняного аграрного сектору. Передбачається організація до 2015 р. не менш ніж 10 тис. сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; створення понад 100 тис. додаткових робочих місць; стимулювання зростання сільськогосподарського виробництва в 1,6 раза. Для реалізації поставлених завдань передбачено до 2015 р. виділити з бюджету 7,2 млрд грн [10]. Створюється можливість отримання банківських кредитів для закупівлі обладнання з подальшим підключенням до державної програми компенсації відсотків за банківськими кредитами. Український державний фонд підтримки фермерських господарств отримав право надавати фермерам кредити на суму до 100 тис. грн для вкладання пайових внесків до сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів терміном на 5 років на безвідсотковій основі. За посередництвом системи "Укragenrolizing" кооперативи можуть придбати техніку на основі лізингу терміном до 7 років тощо. Разом із тим, розвиток кооперативів неможливий без власного переконання людей, що їх створюють, їх взаємної довіри та особистої віддачі.

Висновки. Кооперативна система в аграрній сфері вітчизняної економіки наразі перебуває в зародковому стані. Крім цього, останніми роками спостерігаються негативні тенденції її розвитку. Водночас, у розвинених ринкових економіках відбувається стрімкий розвиток сільськогосподарської кооперації і посилюється її роль як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Недостатній розвиток кооперування особистих селянських господарств в Україні пов'язаний як із закоренілою зневірою селян, так і з їх неповною інформованістю щодо переваг сучасного кооперування. Гальмівним чинником діяльності кооперативів, який загрожує звести нанівець всі вигоди кооперації, є недосконалість механізму отримання селянами дотацій та пільг, передбачених законодавством, та їх використання. Для досягнення якісно нового рівня у функціонуванні кооперативних структур необхідна інтенсивна державна підтримка. Важливу роль відіграє людський фактор, адже розвиток кооперативів неможливий без власного переконання людей, що їх створюють, їх взаємної довіри та особистої віддачі.

Література

1. Галушко В.П. Формування ринку землі в Україні / В.П. Галушко, Ю.Д. Білик, А.С. Даниленко. – К. : Вид-во "Урожай", 2006. – 277 с.
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік. – К. : Держкомстат України, 2010. – 567 с.
3. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minagro.kiev.ua/page/?10109>.

4. Шебанін В.С. Система оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства / В.С. Шебанін. – К. : Вид-во ННУ ІАЕ, 2005. – 276 с.

5. Петров В.С. Організація ефективної системи агротехнічного обслуговування сільськогосподарських підприємств / В.С. Петров // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 10. – С. 25-28.

6. Кропивко М.Ф. Розвиток самоврядних господарських об'єднань в агропродовольчій сфері / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 9. – С. 21-26.

7. Молдаван Л.В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації / Л.В. Молдаван // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2010. – № 1. – С. 13-17.

8. Цимбал В.О. Удосконалення ринкових відносин на селі / В.О. Цимбал // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 8. – С. 111-116.

9. Павличенко М.Г. Розвиток кооперації в молочній галузі / М.Г. Павличенко // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 5. – С. 38-48.

10. Державна цільова програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kmu.gov.ua>.

Драбовский А.Г. Кооперативная система в сфере аграрного производства Украины и мира: современное состояние и перспективы развития

Определена роль и место кооперативного сектора в сфере аграрного производства Украины. Проведен анализ передового мирового опыта развития сельскохозяйственной кооперации и обобщены возможности его приложения в отечественной экономике.

Ключевые слова: кооперация, сельское хозяйство, кооперативные объединения, производственные кооперативы, посреднические кооперативы.

Drabovskyy A.G. The co-operative system is in the sphere of agrarian production of Ukraine and World: modern state and prospects of development

Certainly role and place of co-operative sector in the sphere of agrarian production of Ukraine. The analysis of front-rank world experience of development of agricultural co-operation is conducted and possibilities of his application are generalized in a domestic economy.

Keywords: co-operation, agriculture, production cooperative stores, intermediary co-operative stores.

УДК 657:446.37 (477)

Доц. І.Б. Дутчак, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка

РОЗРАХУНОК, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ВІДПУСКНИХ ВИПЛАТ

Розглянуто порядок розрахунку та оподаткування суми відпускних, подано основні підходи до визначення тривалості розрахункового періоду і розрахунку середньої зарплати, а також висвітлено облік нарахування і виплати відпускних.

Ключові слова: відпускні виплати, тривалість відпустки, середньоденна заробітна плата, оподаткування відпускних, облік відпускних виплат.

Процедурні питання надання відпусток з року в рік не втрачають своєї актуальності в умовах внесення змін до нормативного забезпечення та трудового законодавства, що регулює цю ділянку бухгалтерського обліку. Правильність та своєчасність розрахунку відпускних виплат набуває важливого значення зважаючи на підвищення відповідальності за порушення правил надання відпусток та виплати відпускних працівникам підприємства.

Основні проблемні аспекти виникають у визначенні тривалості відпустки, середньоденної зарплати, що бере участь у розрахунку суми відпускних, а також у визначенні видів виплат, що входять до фонду оплати праці, який враховується під час обчислень розміру середньоденної зарплати і тривалості розрахункового періоду, що береться до уваги для розрахунку відпускних.

Аналізуючи дослідження і публікації щодо вирішення цієї проблеми, потрібно зауважити, що порядок розрахунку відпускних широко представлений у фаховій навчальній літературі та періодичних бухгалтерських виданнях, однак зважаючи на значні зміни у процедурі нарахування і виплати відпускних працівникам, що відбулися з початку 2011 р., виникає необхідність ретельного перегляду підходів до відображення в обліку нарахування і виплати відпускних.

Право на відпустку мають громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які працюють в Україні та перебувають у трудових відносинах з роботодавцями – юридичними та фізичними особами (ст. 2 Закону про відпустки) [2]. Громадяни, які виконують роботи (надають послуги) на підставі цивільно-правових договорів, права на відпустку не мають, оскільки їх відносини регулюються не трудовим, а цивільним законодавством.

Розрізняють такі види відпусток: 1) щорічна відпустка (основна, додаткова); 2) додаткова відпустка у зв'язку з навчанням; 3) творча відпустка; 4) соціальна відпустка; 5) відпустка без збереження заробітної плати. Тривалість відпусток залежить від виду відпустки і визначається згідно зі Законом про відпустки [2]. Мінімальна тривалість щорічної основної відпустки становить 24 календарні дні за відпрацьований робочий рік, що відлічується від дня укладання трудового договору.

Документообіг при наданні відпусток охоплює такі етапи: 1) складається графік надання відпусток у довільній формі; 2) працівника попереджають про початок відпустки не пізніше ніж за 2 тижні шляхом складання спеціального повідомлення про дату початку відпустки або шляхом ознайомлення з наказом про надання йому відпустки, виданим не пізніше ніж за 2 тижні до початку відпустки; 3) видають Наказ (розпорядження) про надання відпустки працівникові, типова форма № П-2, затверджена наказом № 489; 4) на підставі наказу (розпорядження) про надання відпустки бухгалтерія розраховує відпускні, а відділ кадрів ставить позначки в розділі V "Відпустки" особової картки працівника, типова форма № П-2, затверджена наказом № 495. Якщо на підприємстві графік відпусток не складають, то підставою для надання відпустки є заява працівника, в якій працівник зазначає, з якого числа та на який строк він хоче піти у відпустку. Заява, підписана керівником, підтверджує факт погодження дати початку відпустки та є підставою для оформлення Наказу (розпорядження) про надання відпустки; 5) про період перебування працівника у відпустці проставляють позначки у Табелі обліку використання робочого часу.

Відпускні нараховують виходячи з розміру середньоденної (годинної) заробітної плати, розрахованої згідно з Порядком № 100 [4]. Розрахунковим періодом для відпускних є останні повні 12 календарних місяців (з 1-го до 1-